

КОНЦЕПЦІЯ

Загальнодержавної програми боротьби з онкологічними захворюваннями на 2017-2022 роки

Сучасний стан онкологічної допомоги населенню України

Наслідки онкологічних захворювань виходять далеко за межі медичної проблеми і негативно впливають на соціальний та економічний розвиток країни. Економічні втрати суспільства від раку зумовлені витратами на проведення профілактичних і реабілітаційних заходів, високою вартістю сучасних методів протипухлинної терапії, компенсацією втрат часткової і повної непрацездатності.

Рівень захворюваності та смертність від раку в Україні постійно підвищується у зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією та наявністю т.зв. “демографічного переходу”, а саме – підвищенням кількості людей понад 60 років, у яких ризик появи раку значно підвищений.

Захворюваність, інвалідність і смертність від раку знаходяться на другому місці після серцево-судинних захворювань. В Україні щороку виявляють більше 150 тисяч і щорічно вмирають майже 90 тисяч онкологічних хворих, з них 35 відсотків - особи працездатного віку. Залишається великою кількістю хворих, які помирають протягом першого року захворювання (до 40 відсотків).

Сьогодні в Україні проживає майже 800 тис. осіб, уражених онкологічними хворобами.

За прогнозом, до 2020 року кількість тих, хто вперше захворів на рак, може досягти 200 тисяч на рік, а загальна кількість онкохворих значно перевищить 1 млн.

Сьогодні у чоловіків найбільш частіше діагностують рак легенів, рак товстого кишечника, шлунку, передміхурової залози, порожнини рота і ротоглотки, у жінок - рак молочної залози, товстого кишечника, шлунку, легень, шийки матки

Причини виникнення проблеми

Онкологічна служба України є спеціалізованим видом медичної допомоги, яка представлена трирівневою системою.

До лікувальних закладів 1-го і 2-го рівня відносяться хірургічні та терапевтичні відділення загально-лікувальної мережі, завданням яких є первинна діагностика, скринінг, симптоматичне лікування, ургентна

допомога і надання інформації для регіонального канцер-реєстру. На цьому рівні відбувається взаємодія між сімейним лікарем і лікарем-онкологом поліклінік та сімейних амбулаторій.

3-й рівень онкологічної допомоги представлений обласними онкологічними диспансерами, в завдання яких входить поглиблена діагностика, спеціальне радикальне комбіноване і комплексне лікування, диспансеризація та реєстрація.

Незважаючи на те, що в країні існує добре організована спеціалізована онкологічна служба, на ситуацію, яка склалася з онкологічними захворюваннями, негативно впливає ряд факторів, незалежних від державної системи охорони здоров'я.

Найбільш вагомими причинами розвитку онкологічних захворювань в Україні, по даним ВООЗ, є куріння тютюну (25% всіх випадків раку у чоловіків і жінок), високе споживання алкоголю (14%), низька фізична активність (14%), ожиріння (21%), інфекційні агенти (вірус папіломи людини і вірус гепатиту В), канцерогени на виробництві, використання твердого палива в домашньому господарстві (3%).

Величезний вплив на підвищення захворюваності раком в державі мають і інші фактори:

низький рівень організації роботи з профілактики онкологічних захворювань і відсутність програм популяризації здорового образу життя;

відсутність обізнаності населення з питань ризиків розвитку онкологічних захворювань, необхідності здійснення самообстеження та профілактичного медичного огляду, участь населення в скринінгових програмах,

недостатній рівень оснащення спеціалізованих онкологічних закладів охорони здоров'я лікувально-діагностичним обладнанням;

відсутністю дієвих програм паліативної і симптоматичної допомоги, а також терапії болю;

відсутність дієвої системи медико-соціальної реабілітації осіб, що завершили лікування та обмеженість можливостей для санаторно-курортного лікування онкологічних хворих;

недосконалість системи психологічної, соціальної та правової підтримки онкологічних хворих та їх сімей.

Ураховуючи високу суспільну значущість проблеми, у 2002 році Кабінет Міністрів України постановою від 29 березня 2002 р. N 392-2002-п затвердив Державну програму "Онкологія" на 2002-2006 роки, а в 2008 р в Україні була затверджена Державна програма "Онкологія" на 2008-2016

роки.

Подальший розвиток онкологічної служби України здійснюється відповідно до Закону України «Загальнодержавна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року» від 23 грудня 2009 № 1794 – VI.

Виконання цих програм дало змогу поліпшити стан забезпечення онкологічних хворих медикаментами та забезпечити спеціалізовані заклади охорони здоров'я лікувально-діагностичним обладнанням, збільшити кількість хворих, охоплених спеціальним лікуванням, що у свою чергу забезпечило стабілізацію рівня смертності від злоякісних новоутворень.

Незважаючи на позитивні результати, які були досягнуті в процесі виконання двох державних програм, в цілому результати лікування онкологічних хворих в Україні залишаються незадовільними, про що свідчать високі цифри пізньої діагностики, а також низькі показники 1-річної, 5-річної і 10-річної виживаності.

Найбільш важливою причиною незадовільних результатів лікування раку в Україні є відсутність практичних втілень рекомендацій і засобів профілактики, а також низька ефективність програм раннього виявлення раку (рання діагностика у симптомних і скринінг у несимптомних пацієнтів). В результаті кількість хворих з ранніми клінічними стадіями раку, які підлягають радикальному лікуванню, в Україні не перевищує 60%, а майже всі людські і фінансові ресурси системи охорони здоров'я направляються на лікування хворих з пізніми стадіями захворювань без надії на повневилікування

Прогноз свідчить, що в найближчі роки проблема онкологічних захворювань буде загострюватися, а ресурси для лікування цієї патології будуть і далі відставати від потреб.

На усунення перелічених та інших недоліків повинна бути спрямована Загальнодержавна програма боротьби з онкологічними захворюваннями на 2017-2022 роки (далі - Програма).

Основна мета Програми - зменшення втрат суспільства від раку шляхом зниження онкологічної захворюваності та смертності на основі здійснення міжгалузевих заходів з профілактики, раннього виявлення, комплексного лікування та реабілітації онкологічних хворих

Додаткові цілі:

Забезпечення гарантованого рівня надання медичної допомоги онкологічним хворим

Забезпечення максимально можливого поліпшення якості життя

онкологічних хворих (в існуючих соціально-економічних умовах)

Забезпечення можливості адаптації онкологічних хворих в суспільстві

Створення належних умов для термінальних онкологічних хворих

Державна програма покликана також активізувати розвиток і зміцнення матеріально-технічної бази профільних установ охорони здоров'я республіканського і обласного рівнів, які надають допомогу онкологічним пацієнтам.

Порівняльний аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми

Виконання заходів Державної програми "Онкологія" на 2008-2016 роки дало змогу підвищити рівень лікування онкологічних хворих та поліпшити якість їх життя.

Однак, для розв'язання фундаментальних існуючих проблем онкології в Україні необхідно вжити інших заходів для докорінного виправлення становища, що склалося у сфері надання медичної допомоги онкологічним хворим.

Можливі такі варіанти розв'язання проблеми:

перший варіант - надання медичної допомоги хворим на злоякісні новоутворення за рахунок бюджетного фінансування, що дасть змогу деякий час підтримувати основні показники медичної допомоги на досягнутому рівні;

другий варіант - поліпшення матеріально-технічної бази спеціалізованих закладів охорони здоров'я для діагностики онкологічних захворювань і лікування хворих за рахунок додаткового фінансування галузі охорони здоров'я з державного та місцевих бюджетів, що все ж таки не дасть можливості забезпечити онкологічних хворих медичною допомогою на рівні європейських стандартів;

третій, оптимальний, варіант:

- відновлення онкологічних профілактичних оглядів населення та диспансерного спостереження за хворими з передпухлинною патологією в амбулаторно-поліклінічних закладах загальної лікувальної мережі,

- організація програм популяційного скринінгу для раку основних локалізацій (рак шийки матки, рак молочної залози, рак прямої і ободової кишки),

- забезпечення дійсної строго регламентованої взаємодії лікувально-профілактичних закладів всіх трьох рівней та впровадження системного підходу і сучасних принципів діагностики, лікування та реабілітації хворих на злоякісні новоутворення,

доведення рівня морфологічної та молекулярно-генетичної діагностики новоутворень до європейських стандартів,

оснащення закладів охорони здоров'я необхідним обладнанням для проведення науково-практичних розроблень з питань онкології на принципах доказової медицини.

Шляхи та способи розв'язання проблеми

Для розв'язання проблеми необхідно:

Здійснювати заходи щодо удосконалення республіканського та регіонарних канцер-реєстрів

Створити в спеціалізованих закладах охорони здоров'я єдину базу даних з діагностики, лікування та реабілітації онкологічних хворих

Здійснити перехід до єдиної автоматизованої технології оцінки ефективності протиракових заходів на принципах доказової медицини

Підвищити рівень раннього виявлення злоякісних пухлин в амбулаторно-поліклінічних закладах шляхом відновлення онкологічних профілактичних оглядів населення та диспансерного спостереження за хворими з передпухлинною патологією

Розробити і реалізувати національні протоколи популяційного скринінгу раку шийки матки, раку молочної залози і раку прямої і ободової кишки

Забезпечити високий рівень діагностики, лікування та реабілітації онкологічних хворих відповідно до європейських стандартів шляхом поліпшення матеріально-технічної бази спеціалізованих закладів охорони здоров'я

Розробити програму створення межрегіонарних спеціалізованих радіологічних центрів на базі деяких провідних діючих закладів охорони здоров'я

Удосконалити програму до- та післядипломної підготовки спеціалістів з питань онкології

Підвищити рівень обізнаності населення з питань онкології, індивідуальної профілактики раку та сучасних методів лікування, пропаганди здорового способу життя із залученням засобів масової інформації

Впровадити сучасні інформаційні технології для проведення моніторингу та оцінки ефективності заходів Програми

Налагодити міжнародне співробітництво з пріоритетних напрямів боротьби з раком.

Очікувані результати

Виконання Програми дасть змогу:

- забезпечити зниження на 15 відсотків рівня захворюваності на злоякісні новоутворення деяких локалізацій (рак молочної залози, шийки матки, передміхурової залози);
- знизити на 20 відсотків показники смертності від злоякісних новоутворень та рівень смертності протягом першого року захворювання;
- збільшити на 25 відсотків кількість виявлення онкологічних захворювань на ранніх стадіях;
- підвищити до 65-70 відсотків рівень одужання;
- підвищити рівень обізнаності населення щодо ризиків онкологічних захворювань;
- забезпечити гарантований рівень онкологічної допомоги та ефективну соціальну підтримку онкологічних хворих;
- створити систему паліативної і симптоматичної допомоги онкологічним хворим у термінальних стадіях;
- поліпшити матеріально-технічну базу закладів, що надають медичну та соціальну допомогу онкологічним хворим;
- удосконалити нормативно-правову базу надання медичної допомоги онкологічним хворим та процес реєстрації випадків ураження населення злоякісними новоутвореннями.

Фінансове забезпечення Програми

Фінансове забезпечення майбутньої Програми планується здійснювати в межах видатків, передбачених у державному бюджеті і за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

Необхідний обсяг фінансування Програми, зокрема з державного бюджету, визначається щороку виходячи з конкретних завдань та наявних коштів.